

pisov dosti; a naši Kozlerji, Galle-ti in drugi niso dali najmanjšega prostora slovenščini. Kako mali duhovi so pač naši obrtniki; morda se bojé, da jim slovenščina prepodi kupce?

Omeniti nam je še razstavljenih predmetov iz svinjskega suhega mesa, v katerem so razstavili posebno „šarkutierji“ iz Trentinskega dobre in okusno narejene reči. One salame, one martadele, oni campini, oni peršuti, to je vse tako okusno, da človeka vabi na ručak, in reči moramo, da so v tej obrtni Italijani, sosebnost pa tirolski Italijani, pravi mojstri. Prav tako znajo ti ljudje delati komposte iz sadja in tako zvano „mostardo“. Ogledati si je treba izložene martadele, salame, campine itd. firm: Luigi Baisi, Brentonico, pri Trentu in Gius. Pedrotti, Mezzolomlardo.

Vabimo posebno kranjske in hrvatske mesarje, da si te fine izdelke dobro ogledajo, ker taki izdelki se dobro prodajajo in izvažajo po vsem svetu; na Kranjskem so se že nekoliko poprijeli tako zvane „šarkutarije“; a še vse premalo, za kranjsko deželo pa bi to utegnil postati važen zaslužek, kajti surovino imajo Kranjci doma in na bližnjem Hrvatskem.

Zraven teh dobrih reči za želodec razstavil je naš finančni erar v steklenem zaboju vse vrste duhana in smotek, kolikor jih rabimo v Avstriji. Iz te izložbe se vidi, da Avstrija je morda prva država gledé produciranja in izdelovanja duhana, v tem zaboju najdeš 50 do 60 vrst duhana za pušenje, kakih 20 vrst za nosljanje in nad 100 baž raznih smotek in spanjoletov.

Koliko se v Avstriji tobaka pridelava in izdelava pa proda, vidi se iz tega-le: Leta 1881. so avstrijske fabrike izdelale blizo 230.000 metr. stotov tobaka za nosljanje — gotovo lepe množine.

(Dalje prihodnjič.)

Šolske stvari.

O spremembi šolske postave.

Pri zborovanji „Slov. učiteljskega društva“, o katerem smo v zadnjih „Novicah“ na kratko poročali, poročal je v imenu društva „o spremembi šolske postave“ z ozirom na razmere slovenskega šolstva g. Govekar tako-le:

„Šolsko postavo od dne 14. maja 1869. leta so pozdravljali nekateri z veseljem, drugi pa niso nič dobrega od nje pričakovali. Med posvetovanjem postave so poslanci desne stranke — med njimi Slovenci — dvorano zapustili, kajti očitali so jej, da se premalo ozira na potrebe drugih narodnosti ter da je poglavitno na korist nemški stranki. Učitelji pa so jo sploh radostno pozdravljali. Ako pa tukaj govorimo o učiteljih, moramo sploh misliti le bolj na mestne učitelje, na ravnatelje po mestih in na šolske nadzornike. Glas nas učiteljev iz dežele se malo kje začuje, ako se pa začuje, se navadno preupije. A kmalu se je pokazalo, da se učiteljska postava ne dá tako strogo povsodi izpeljati in vlada je dovolila izjeme za Kranjsko, Galicijo, Primorje, kar se tiče šolskega obiskovanja.

Uže šolski in učni red ni tako strogo doktrinaren in abstrakten, ampak se bolj ozira na faktučne ali dejanske razmere.

Za kranjsko deželo smo dobili deželsko šolsko postavo l. 1873. in še enkrat popravljeno — ali boljše rečeno **pokvarjeno** — l. 1879.

Od leta 1870. ali sploh od časa, ko je v dejanje stopila šolska postava, pokazalo se je marsikaj, kar ni govorilo za postavo. Ni ga v Cislajtaniji deželnega zbora, ki bi ne govoril zoper šolsko postavo. Pritožbe

so prišle do naučnega ministra Strehmeyerja, in le-ta se je sam izrazil, da po nekaterih krajih šolske oblasti predaleč segajo, kar se tiče osnove novih šol in silenja ali moranja otrok v šolo in uže ta minister je dovolil olajšave, to je bolj voljno in mečjo izpeljavo šolskih postav. Ko je nastopilo Taaffejevo ministerstvo, so pa silili poslanci desne stranke, ki so podpirali in še vedno podpirajo njegovo politiko, naj vlada prijenja s šolsko postavo. Pritožbe bile so vzlasti zoper čedalje večje stroške za šolstvo; znano je, da na Štajarskem pravna stranka v deželnem zboru pri posvetovanji o šolstvu vselej dvorano zapusti, ker neče deželi tako ogromnih stroškov nakladati.

Kakor znano, je v državnem zboru poslanec Lienbacher navetoval, naj bode otrokom dovoljeno, stopiti z 12. letom iz šole ter da naj bi o tem določevali deželni zbori. V državnem zboru, v zbornici poslancev je bil sprejet Lienbacherjev nasvêt, a gosposka zbornica ga je zavrgla, priznavši ob enem, da je treba nekaj odjenjati, a vso stvar je zopet izročila vladi, to je, okrajni in deželni šolski sveti imajo razsoditi, ali se sme olajšava dovoliti občinam, katere za to prosijo. Vlada se v gosposki zbornici ni nič kaj potegovala za Lienbacherjev predlog, tako, da je bilo videti, kakor bi hotela vso stvar zavleči.

A temu ni bilo tako. Letos je vlada sama inicijativo nastopila in predložila gosposki zbornici novelo, katera še več obsega, kar je poslanec Lienbacher nasvetoval. Skupno ministerstvo, katero je to novelo predložilo, navélo je tudi vzroke, zaradi katerih je vlada sama nasvetovala preuredbo nekaterih paragrafov v državni šolski postavi. Gosposka zbornica, to je njen šolski odsek, pa dosihmal ni predložil svojih nasvetov ter misli vso stvar zavleči, kajti v šolskem odseku imajo še, dasi nenaravno, ustavoverci večino.

(Dalje prihodnjič.)

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Od prvega obroka pospeli smo se po dobro izpeljanih, v osrednji kupeljnih zidín vrvananih stopnicah gor na vrhni obrobek, od kjer se prične polagoma kuplja zavijati v obok. Tudi na tem obrobku narejeno je hodišče z železno ograjo enako oni na spodnjem, in v kljub slabotnih čutnic obhodil sem kupljo tudi tu gor na okrog. Pregledovati sem mogel ob enem tu v neposredni bližavi tudi mozaične olupšave, s katerimi je prenapolnjena in bogato ozališana vsa ogromna cerkev, osobito pa še kuplja. Na milijarde še pod centimeter malih raznobarnih kamenčkov je pridruženih tu drug k drugemu, ki v bližavi kažejo le okorne črte, poteze in slikarije, od dna bazilike ogledovani pa toliko krasoto.

Daljni pot proti vrhu kuplje pelje na okrog in polagoma navkreber med njenim obokom in kositarsko streho. Mnogo v streho vdelenih lin osvetluje ta pot. Vrh kuplje, to je ondi, kjer se prične svetilnica (laterna), narejeno je na njeni zunanji strani zopet hodišče z železno ograjo. Ko smo stopili tu vèn, oj! kolika višava! kak razgled! kolik lepo- in daljnovid! Tudi tukaj naj bi vsak romar padel na kolena, ter zahvalil se Bogu za tako veliko srečo, da mu je dal dospeti le-sèm.

Poglejmo zdaj vsaj nekoliko krog sebe! Pod sabo vidimo strmo, polzko kupeljno streho. Mnogo močnih železnih kaveljnov vdelenih je v njo, da se o popravah morejo na nje obešati lestvice; ob enem pa služijo oni

Ker so pa predstojniki družbenih podružnic v posameznih okrajih po deželi poverjeniki glavnemu odboru, zato je treba, da resnico odboru vložene prošnje potrdi tudi predsednik dotične podružnice.

Glavni odbor c. k. družbe kmetijske
v Ljubljani 23. septembra 1882.

Gospodarske novice.

Po čim je divjaščina na Dunaji?

Začetkom tega meseca plačevalo se je: jelenina po 35—45 kr., divji kozel ali koza po 30—40 kr., srnjak po 60—70 kr., divji prešič po 30—70 krajc. za kilo. Zajci, kos po 1—1 gold. 50 kr., bažanti 1 gold. 50 kr. do 2 gold. 75 kr., poljske jerebice po 25—50 kr., divje race po 40 kr. do 1 gold., divje gosi po 1 gold. 20 kr. do 1 gold. 80 kr., prepelice po 15—20 kr., divji petelini po 2—4 gold., gorske jerebice po 1 gold. 20 kr. do 1 gold. 80 kr.

Šolske stvari.

Zborovanje društev:

„Narodna šola“, „Vdovsko učiteljsko društvo“ in „Slovensko učiteljsko društvo“

v Ljubljani dne 4. in 5. septembra tega leta.

(Nekoliko zakasnjeno.)

Vsako leto so „Novice“ nekako posebno skrbljivo opazovale ta zborovanja. Priča so bile one tistih žalnih časov, ko ste zlasti prvo in zadnje zgor imenovano društvo viseli še le ko kapljica na veji, in je bilo treba v to nekakega poguma, kateri ljubljanski ali pa zunanji učitelj se je hotel očitno pokazati za uda teh društev, kar je bilo ob enem nekako tudi med učiteljstvom znamenje pravega narodnjaka. Bila so leta, žalna leta, ko so se le redki gg. učitelji upali vdeleževati letnih zborovanj; slovenski narod šteje le-te s ponosom med prave svoje učiteljstva, in po pravici jih je pri skupnem obedu 5. septembra imenoval spretni gosp. literat A. „stara garda“. Zadovoljno pa vendar tudi konstatiramo, da uže od več let zapazili smo v tej zadevi nekako zboljšanje, in za vstop k imenovanim društvom čedalje večo vnemo. Starim, pogumnim in neustrašenim gg. tovarišem pridruževal se je vedno bolj mladi naraščaj, obetaje prav lepe upe za prihodnost. Zlasti letos pa smo videli o teh dveh dnevih in pri imenovanih zborovanjih toliko gg. učiteljev, da po slavnem rajnem Prešernu smemo izreči upanje: Vremena slovenskim učiteljem bodo se zjasnila, in če bi se ne v drugim, vsaj v tem, da bodo smeli brez strahu reči: „Jaz sem zvest narodnjak!“

Ker nam primanjkuje prostora, pomilujemo, da o letošnjih zborovanjih ne moremo poročati tako obširno, kakor bi radi. Prisiljeni smo govoriti ob tem le bolj na kratko, le toliko, da ne postanemo dolžniki slovenski kroniki. Zborovanja pričela so se 4. septembra, tedaj kake 3 tedne poprej, kakor pretekla leta. Vršila so se letos v čitalnični dvorani. Druga leta zborovalo je društvo „Narodna šola“ zadnje, in ostajalo je za njegove razprave vedno le malo časa. Letos prišlo je po besedah sv. pisma: „Poslednji bodo prvi“, tudi ono prvo na vrsto. Ob 6. uri na večer pričel je zborovanje društveni prvosednik, vrli in neutrudni gosp. F. Stegnar, izrekel veselje nad tako nenavadno velikim številom na-

vzočih (40—50 udov), ter govoril obširno o 10letnem obstanku in delovanju tega društva. Ustanovili in osnovali so ga bili v Idriji naslednji gospodje: Gr. Žerjov, zdaj c. k. sodnik v Ložu; Štef. Lapajne, trgovec; Ivan Lapajne, zdaj ravnatelj meščanske šole v Krškem; Ivan Rupnik, zdaj učitelj v Črnomlji in g. govornik (tadaj učitelj na rudarski šoli v Idriji, zdaj pa c. k. učitelj v državni kaznilnici na ljublj. gradu). Leta 1872. je bilo sklenjeno, da se preseli društvo v Ljubljano, kar se je tudi zgodilo.

Gospod prvosednik je zdaj razvil na drobno delovanje društveno skoz vseh 10 let imenoval njegove posebne dobrotnike, katerim na čelu stoji sl. ljubljanska hranilnica, ki je od njegovega obstanka sem darovala vsako leto 100 gold.; predzadnji dve leti po 150 gold.; letos celó 200 gold. (Slava tako velikodušnemu in radodarnemu zavodu! Bog naj blagoslovi vsa njegova dela in početja!) Podpirali so društvo zdatno tudi banka „Slavija“, in še nekateri drugi blagodušni in milosrčni gg. dobrotniki, osobito g. vitez dr. Močnik, ki se kot nekdanji deželni šolski nadzornik vojvodine kranjske društva še vsako leto z znamenitim darom spominja; dalje državni in deželni poslanec gosp. dr. Vošnjak, rajni gosp. dr. Razlag in še nekateri.

Sklep obširnega govora pa je bil: „Gospodje, delujte! Vsaka šola, vsak učitelj, vsak rodoljub in prijatelj mladine naj pomaga; pri vseh veselicah, shodih in enakih prilikah naj se deluje v prid in na korist „Narodni šoli!“

Gosp. Močnik, ki se vkljub svoje bolehnosti neumorno trudi kot tajnik in blagajnik društva za njegov blagor in razvitek, predložil je potem navzočim tiskani račun čez prihodke in stroške od 22. septembra 1881. do 1. septembra 1882. Iz tega posnamemo naslednje: Prihodki so znašali:

a) Ostanek od lani	176 gold. 53 kr.
b) 36 ljudskih šol je vplačalo	189 „ — „
c) 65 gg. učiteljev je vplačalo	136 „ — „
d) izredni dohodki sl. ljublj. hranilnice in raznih gg. dobrotnikov znašali so vsega skup	270 „ 43 „

znesek . 771 gold. 96 kr.

Naložena ustanovina, ki znaša še posebej 198 gld. 30 kr., znesku prihodkov ni prišteta.

Stroški kažejo v 17 točkah nakupovanje 36.999 komadov in komadičev raznih učnih stvari (fizikalna učila in risansko orodje še posebej), kar se je razdelilo 107 gospodom učiteljem in ljudskim šolam v vrednosti . . . . . 562 gold. 53 kr.

K temu so prišteti še nekateri posebni stroški s . . . . . 60 „ 21 „

vseh skupaj . 622 gold. 74 kr.

Gotovine za prihodnje leto tedaj ostane 149 gold. 22 kr., zraven pa še šolskega blaga za 20 gld. 21 kr.

(Dalje prihodnjič.)

O spremembi šolske postave.

(Dalje.)

„Motivenbericht“ k noveli je občno znan, le toliko omenim, da je načelo državne šole in državnega nadzorništva ostalo, le nekoliko bolj se poudarja verska odgoja in od šolskih vodij se tirja, da morajo biti istega veroizpovedanja, kakor večina učencev itd.

Zdaj pa vprašam, kako pa so učitelji sprejeli to novelo? Ko govorim o učiteljih, ponovim še enkrat, ka-

teri učitelji da delajo občno mnenje. To so nadzorniki, ravnatelj in mestni učitelji.

Učitelji, ki spadajo k tako zvani ustavoverni stranki, imeli so 4. in 5. avgusta zbor, imenovali so ga splošni avstrijski učiteljski zbor, in tam so še enkrat (prvič 19. februarija na Dunaji) obsodili šolsko novelo. — Imeli so pa tudi česki učitelji nekaj dni pozneje svoje učiteljsko zborovanje, a tam so uže drugače govorili. Ravnatelj Lepaš je rekel: „Kristjan sem, zato hočem, da ima ljudska šola znak krščanstva!“ Sicer so ga prepili, a zaradi tega niso njegove besede nič manj tehtne in gotovo je, da krščanski stariši želé krščanskih šol.

Postavili smo tudi mi razgovor o šolski noveli na dnevni red, a povedati mi je pred vsem, da mi nimamo takih skrbi zaradi šolske novele, kakoršne imajo dunajski učitelji.

Nam narodnim učiteljem je čisto prav, ako se glasi §. 1. drž. šolske postave: „Odgoja mora biti versko-nravna“, kajti nprav (Moral) se pri kristjanih naslanja na krščanske dogme.

Nravnost brez podlage krščanske je omahljiva in veternasta, mogoče, da včasih od hudega odvrta, a za ljudsko odgojo ne velja, tu je treba pozitivnih zapoved in prepoved. Tudi mislim, da se mi nikakor ne bojimo vpliva naše narodne duhovščine pri narodnih šolah. Da mora ravnatelj iste vere biti, kakor je večina učencev, je menda samo ob sebi razumljivo. Pri nas se nam sicer ni bati židov v naše šole, a tudi nimamo vzroka njim odpirati vrata in glasovati za postavo, ki njim duri odpira na stezaj. Kar nas slovenske učitelje zadeva, imamo mi vse drugačne zahteve; te pa so: 1. da postanejo naše ljudske šole skoraj enkrat čisto slovenske; 2. da se uvede v učiteljske izobraževalnice slovensčina vsaj za tri četrtine predmetov in 3. da s svojo delavnostjo in vladino pripomočjo prispemo do potrebnih slovenskih knjig za narodne šole in učiteljska.

(Dalje prihodnjič.)

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

„Katakombe!“ Kateri katolik ni še slišal in ne pozna tega slovečega imena in pomembe njegove? Kristusovo prerokovanje: „Ura celó pride, da bo vsak, kdor vas umori, menil, da Bogu službo stori“, spolnovati jelo se je bilo le prehitro; celih dolgih tri sto let trajala je ta pač britka ura. Kristijanom te žalne dôbe bilo je, da se poslužim priložnega izraza, le dvoje na izbiro: mučeniška smrt ali pa skrivanje. Služba božja, prejemanje sv. zakramentov, poduk mladine, shodi, dá, celó pokopavanje mrtvih moralo se je vršiti skrivaj. Vse je bilo kristijanom sovražno; tudi celó najskrivnejši kraji zemeljskega površja niso jim mogli zagotoviti varnega zavetja za spolnovanje kristijanskih dolžnosti, ampak pod zemljo se si morali iskati tega.

Rimska okolica, zlasti proti jugu, je celó gričnata; površje ima le plitvo zemeljsko odejo, spodaj pa je mehki, peščeni, rudečkasto rujavi kamen, ki se lahko dá krojiti in obdelati. Cesar tedaj kristijanom niso privočili pagani, prostora namreč za očitno spoznanje svoje vere, to jim je dala mati zemlja v nedrijah svojih. Tu so si rezali skoz mehki kamen podzemeljska hodišča, ob obeh stranéh v skladih vravnali na enaki način drug nad drugim rakvam (mrtvaškim trugam) podobne prostore, kamor so pokladali svoje ljube mrtve,

votlino pa spredaj zadelali s tankim zidom. Taka podzemeljska hodišča prekrizovala so se pod zemljo na vse strani, narejala se celó eden pod ali pa nad drugim, to je, v več nadstropij; veči prostori pa so služili za obhajanje službe božje; sploh za izvrševanje vseh kristijanskih obredov. In ti podzemeljski prostori imenovali so se ter se imenujejo še dan danes „katakombe“.

Kolikor bolj je rastlo število kristijanov, toliko več je moralo taci podzemeljskih prostorov biti. Naše čase je znanih 26 večih, 17 pa manjših katakomb, ki imajo tudi svoja imena; podzemeljska pota v njih, ako se vsa poštejejo, imajo daljave okoli dve sto milj; grobov pa je znanih uže nad pet milijonov. Izvedenci vendar menijo, da te katakombe niso še vse; toraj iščejo še vedno sledú taci podzemeljskih svetišč. Odkar mi je bilo znano imé „katakombe“, vedno sem želel, priti enkrat v nje. In 1. dan julija 1881. bil je tisti srečni čas, ki mi jih je dal gledati.

Omenil sem uže, da se nas je bilo več Slovencev zedinilo v to. Ženski spol ima včasih posebno dobre misli. Tako bi bile rade tudi o tej priliki naše ljubljanske soromarice (gospica Lacheinerjeva in gospé Zevnikova, Herrmanova in Jurmanova) kupile zá se in za nas voščene sveče, katere bi nam bile služile za svitlobo v katakombah, in seboj v spomin domu prinesene morda tudi enkrat vsakemu ob njegovi smrtni uri. Toda v bližini ni bilo nobenega svečarja; za daleč hoditi pa ni bilo več časa, ker so najeti fijakarji uže čakali na nas. (Opazko zaradi sveč zapisal sem prihodnjim rimskim romarjem kot „promemoria“, ako bi se ravno po njej ravnati hoteli.) Zasedli smo toraj vozove, v urni vožnji prevozili več ulic, dospeli na nam uže znani trg „Foro Romano“, peljali se memo starodavnih razvalin rimsko-cesarske palače in pod slavolokom Titovim. Kmalu tje naprej kazal mi je prijazni gosp. br. Weremund, ki je bil tudi v našem vozu, kraj, kjer je stal sv. Sebastijan kot rimski vojak pred cesarsko palačo na straži, ko se je razodel za kristijana, in kar ga je peljalo v mučeniško smrt.

Sivo-začrnele razvaline koliseja na levo pustivši peljali smo se pod slavolokom Konstantinovicim, in kmalu dospeli v ulico „Via Appia“, katero imenujejo „kraljico starih rimskih vojnih cest“. Na tej cesti so nek klali kristijanske mučenike kot neumno živino kar v celih trumah, in ravno zgoraj omenjeni gospod br. Weremund pripovedoval mi je, da ga na njej ni kamnička, ki bi ne bil porosen ter posvečen z mučeniško krvijo. Ako kje, na tej cesti nam je drčal voz prehitro naprej in premalo smo se priporočali v predprošnjo onim, ki so na njej kot mučeniki končali blago življenje svoje.

Kmalu se nam je jela zdaj cesta pospenjati v klanc in vrh njega se nahaja „Porta S. Sebastiani“, to je, sv. Sebastiana trdnjavsko mestna vrata. Tudi tukaj ni bilo o kakem vojaku ali kaki straži ne duha ne sluha, kar kaže, da se italijanska vlada v posestvu Rima popolnoma varno čuti. Sploh se more soditi, da za vzdržavanje vojaščine ne šteje nova Italija posebno rada denarja.

Od Št. Sebastijanskih vrat se spusti cesta zopet navzdol in je opasana po obeh stranéh z visokimi zidovi, kar je ne dela ravno odveč prijazne. Živo me je to spominjalo na težave in nevarnosti, ki so jih naši avstrijski vojaki imeli svoje dni po Talijanskem, kjer jih je na enacih cestah in za tacimi zidovi pogosto čakal potuhnjeni sovražnik, marsikaterega zavratno napadel ter v tuji zemlji, daleč od mile domovine in dragih svojih izdal ga prezgodnemu grobu.

V taci žalnih čutih dospeli smo do vrat, ki peljejo k desni od ceste na zmeren homec in proti vhodu v